

Devatero mediální výchovy

Média se dotýkají každého. Nizozemský mediální vědec Mark Deuze už před necelými deseti lety konstatoval, že v médiích prakticky žijeme. V dnešním komplexním prostředí s hybridními válkami a překotným rozvojem generativní umělé inteligence je navíc zvládnutí médií jako nástroje pro běžný život zcela zásadní.

Na média má svůj názor každý. A stejně, jako je během mistrovství světa ve fotbale mužů (nejen) Česko plné těch, kteří si myslí, že by byli mnohem lepšími reprezentačními trenéry než ti, kteří aktuálně sedí na lavičkách, domnívá se velká část populace, že rozumí i médiím a ví, jak má vypadat mediální vzdělávání. Prorazit v takovém prostředí se smysluplnou koncepcí výuky mediální výchovy není lehké, proto vám nabízíme praktické devatero, které se pokusí vám cestu ulehčit.

Hned na začátku je dobré si říct, co by mediální výchova měla být a co naopak není.

Mediální výchova není:

- strašení médií,
- ideologická indoktrinace (buť sebelépe zamýšlená),
- odsuzování názorů druhých a povyšování jednoho typu mediálního obsahu nad jiné (například zpravodajského a dokumentárního nad zábavní).

Mediální výchova by měla:

- podněcovat zájem o poznávání světa kolem nás prostřednictvím médií,
- předávat základní informace o mediálním světě,
- stimulovat kritické myšlení,
- vést k diskusi spíš než k hádce.

1. Klíčový je zájem o média.

Vyučující by v sobě v ideálním případě měli kultivovat zájem o média, snažit se v této oblasti vždy najít něco, s čím se mohou ztotožnit a co je baví. Díky tomu pak budou svým žákům dobrými průvodci po mediálním světě.

2. Rodina jako spoluhráč, ne jako protihráč.

Rodina by v rámci mediální výchovy měla ideálně fungovat jako spoluhráč, ne jako protihráč. Zkuste si získat rodiče na svou stranu, představte jim svůj koncept a témata, jimž se věnujete. Ujistěte je, že se nejedná o ideologickou agitku, ale způsob, jak se prostřednictvím médií smysluplně informovat či bavit i jak je využívat pro další rozvoj a v budoucnu třeba pro práci. Samozřejmě budete muset čelit i tomu, že někteří roli spoluhráčů nebudou chtít zastávat, ale to se netýká jen výuky mediální výchovy. Konfrontaci však ponechejte až jako nejzazší možnost, jinak se snažte pořád hledat něco, co vás může spojovat.

3. Není nic špatného na tom se médií bavit.

Vedle informační funkce mají média i funkci zábavní, a je tedy zcela v pořádku, když se žáci s pomocí médií baví a odpočívají u jejich sledování (obojí samozřejmě ve zdravé míře). Ptejte se jich, co je v médiích baví, co na nich mají rádi, povzbuzujte je ke zdravým návykům na základě jejich zájmů. I když vám osobně bude něco připadat jako ztráta času, neodsuzujte to. Raději si nechte vysvětlit, proč to žáci vidí jinak.

4. Nestraňte apriori závislostí.

Závislost na pobytu v online prostředí nebo na mobilních telefonech či počítačích je regulární hrozbou pro zdravý rozvoj jedince v jakémkoliv věku. Závislých neustále přibývá a je třeba myslet na prevenci. Na druhou stranu neustálé obecné strašení závislostí není dobré, hlavně v menších dětech vzbuzuje úzkost i pocity viny v případě jakéhokoliv využívání médií. Je třeba žáky varovat, ale současně poskytnout dostatečné informace, aby věděli, kdy je pobyt v online prostředí v pořádku a kdy by se měli mít na pozoru. Seznamte je s tím, jak vypadá závislostní chování i jak se s ním vypořádat. Vzhledem k tomu, kolik času lidé z podstaty proměny lidské komunikace musí v online prostředí strávit, je třeba být v očekáváních realistický.

V případě sociálních sítí je dobré pozitivně vyzdvihnout věkové limity nikoliv jako faktor restriktivní, ale jako faktor umožňující dětem vyrůst a zvládat potenciální problematické situace v běžném životě, aby se s nimi pak dokázaly vypořádat v komplexnějším a složitějším online prostředí.

5. Sdílet neznamená odhalovat.

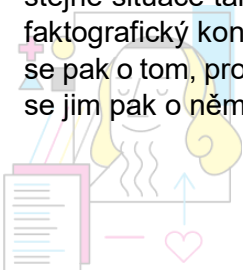
Druhým velkým rizikem pobytu v online prostředí je (zejména veřejné) sdílení soukromých informací, údajů, fotografií či videonahrávek. Tady je na místě žáky varovat. Nejlepší je použít konkrétní příklady, pomoci vám v tom mohou nejruznější krátká videa na toto téma (z těch nejznámějších například spolupráce Avastu a Jirky Krále, Kovyho videa pro Člověka v tísni a podobně). Na anonymizovaných příkladech můžete žákům ukázat, jak dlouho třeba na Facebooku zůstávají dostupné fotky či videa. Pomozte žákům pochopit, že sdílený obrázek, který jim teď připadá neškodný, na ně může po letech působit docela jinak.

Zároveň je dobré upozornit, že svoje fotky i videa mohou sami žáci smazat nebo o jejich smazání požádat sociální síť, přesto je nejjednodušší je tam vůbec nedávat. Pokud by žáci byli tímto tématem rozrušeni, lze situaci zlehčit konstatováním, že obsahu na sítích je dnes tolik, že v něm potenciálně negativně působící fotka nebo video, pokud už existují, zapadnou.

Stejně tak žákům vysvětlete, že je potřeba myslet i na soukromí dalších lidí, jejichž fotky či videa by umisťovali na sociální síť. Pro jejich budoucí život je seznamte i s problematikou takzvaného sharentingu, tedy nadměrného sdílení fotek či videí malých dětí jejich rodiči.

6. Fakta jako pevná půda pod nohama.

Snažit se vysvětlit, co se děje v mediálním světě prostřednictvím ověřených faktů, funguje nejlépe. Vaši žáci vyrůstají v různých prostředích, v nichž může být interpretace jakéhokoliv faktu velmi různorodá, stejné situace tak mohou chápat jinak. Předestřít ke každému medializovanému tématu, které probíráte, faktografický kontext a následně ukázat, jak s fakty (ne)pracují média, porovnat různorodé zdroje a bavit se pak o tom, proč si myslíme, že tomu tak je, umožní vám i žákům mít od tématu určitý odstup. Díky tomu se jim pak o něm bude lépe mluvit. Zároveň je dobré dát jim návod, jak o dezinformacích mluvit se svými

blízkými, kteří jim věří. Důležité je podtrhnout význam empatické a klidné komunikace bez vyostřených slov, hádek či projevů posměchu.

7. Kde jsou média, tam jsou dezinformace.

Toto pravidlo platí obecně všude, ale samozřejmě o to víc u polarizujících témat. Dávejte si na dezinformace pozor, ověřte si, co žákům prezentujete a uče je si důležité informace také ověřovat, ideálně z médií z různých vydavatelství či vlastnických skupin a veřejnoprávních médií, a to zejména ty, které chtějí sdílet. Seznamte je s fact-checkingem. Například agentura AFP má pěknou zábavnou platformu s nástroji, jak informace, především ty šířené na sociálních sítích, ověřovat.

8. Jednostrannost prezentované perspektivy je cestou do pekla.

Svět je pestrý a v mnoha aspektech, hlavně sociálních, nejednoznačný. Když budete, byť v sebelepší víře, prezentovat například strany válečného konfliktu z hlediska způsobu jejich medializace bipolárně (dobří versus špatní, dobrým všechno věříme, špatným nevěříme nic), obrátí se to proti vám. Navíc žáky ochudíte o důležité informace pro jakýkoliv další ideologický střet, s nímž se setkají. Je zcela legitimní přiznat, že existuje válečná propaganda, kterou využívají „dobří“ i „špatní“. Ta zkrátka k válce patří, je zbraní pro všechny strany konfliktu (je možné dát i historické příklady, ať už formou videa, nebo textu).

Proto je lepší sledovat média, která říkají: „Tyto informace jsou od té a té strany, ale nemůžeme je ověřit“, než ta, která informace od jedné či druhé strany nekriticky přebírají. Je potřeba o informacích přemýšlet a uvědomit si třeba i to, že jeden influencer nikdy neověří tolik informací jako celá redakce, to jednoduše nemůže stihnout.

9. To, že něčemu nerozumíme nebo to neexistovalo, když jsme byli malí, automaticky neznamená, že je to špatné či nesmyslné.

Způsob komunikace se mění. Neměli bychom snižovat vyjadřovací standardy, měli bychom rozvíjet slovní zásobu, ale současně bychom se měli snažit ve výuce kreativně využívat nových možností (například zkratky a emotikony, nahrávání hlasových zpráv, vytváření videozpráv a tak dále).

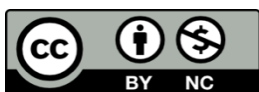
Místo zesměšňování zkratkovité komunikace lze žáky povzbudit k vytvoření vybrané mediální kampaně „jejich“ způsobem. Mohou pracovat ve skupinách a vzájemně si výslednou práci předvést a věčně rozebrat. Když vyberete zajímavá témata, která budou žáky bavit, dá jim práce pěkně zabrat a uvědomí si i omezení, s nimiž se musejí vypořádat.

Zajímejte se o to, co žáci na internetu sledují, co je baví, neshazujte šmahem tiktoková videa nebo YouTube shorts jako „ztrátu času“ nebo „naprostou blbost“. Ptejte se, co na nich žáky zajímá a proč, zároveň zkoušejte navrhnout jiné možné online zdroje, kanály na sociálních sítích či seriály, které se jejich oblíbených témat dotýkají a mohly by je bavit.

Užitečné odkazy a zdroje:

- Devatero jsme pro vás připravili v podobě infografiky: <https://edu.ceskatelevize.cz/pracovni-list/medialni-vychova/infografika.pdf>
- Kovyho mediální ring (Jeden svět na školách): <https://www.jsns.cz/lekce/226333-kovyho-medialni-ring>
- Online kurz Avastu Buď safe online: <https://www.avast.com/cz/besafeonline/online-kurz>
- Web Global Child: <https://globalchild.fsv.cuni.cz>
- Projekt Bournemouth University Media Literacy versus Fake News: <https://mlfn.cemp.ac.uk>
- OECD doporučení pro děti a dospívající v digitálním prostředí: <https://www.oecd.org/digital/children-digital-environment>
- Tipy AFP na ověřování faktů: <https://cedmohub.eu/cs/overovani-faktu/zdroje-a-tipy/>

Autor: Alice Němcová Tejkalová

Toto dílo je licencováno pod licencí Creative Commons [CC BY-NC 4.0]. Licenční podmínky navštivte na adrese [<https://creativecommons.org/choose/?lang=cs>]

